

Tervetuloa seminaariin

Kokemäenjoki-päivä Porissa 14.9.2010 klo 9.00 – 15.45
Seminaaritilaisuus Kokemäenjoesta kiinnostuneille

Ravintola Liisanpuiston auditorio, Liisankatu 20, Pori

Kokemäenjoen käyttötieto –hanke yhteistyötahoineen järjestää tilaisuuden, jossa Kokemäenjokea ja –jokilaaksoa sivujokineen tarkastellaan useista eri näkökulmista.

Tilaisuus on osallistujille maksuton.

Ilmoittautuminen pe 10.9. mennessä ilkka.jussila@utu.fi tai puh. 040-5719061

- Kokemäenjoen käyttötieto –hanke: www.kokemaenjoki.net

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

9.00 – 9.30 Kahvitarjoilu

Aamupäivä 9.30 - 11.50 pj. Kari Ylikoski

Ajankohtaista Kokemäenjoen ja sen sivujokien alueella

Kokemäenjoen käyttötieto -hankkeen esittely

Ilkka Jussila, Turun yliopisto

Kokemäenjoen kulttuuriympäristöistä

Juhani Ruohonen, Satakunnan Museo

Joki paikallaan – paikkatietoa Kokemäenjoen alueesta

Sanna Jokela, Lounaispaikka

Tulvariskien hallinta Kokemäenjoen vesistöalueella

Juha-Pekka Triipponen, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kalastuksesta Kokemäenjoella

Kari Ranta-aho, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Kokemäenjoki-LIFE - luonnonhoitoa ja uusia retkeilyrakenteita yhteistyöhankkeena

Tapio Aalto, Varsinais-Suomen ELY-keskus

Vesienhoidon yhteistyötä Kokemäenjoella

Samu Numminen, Varsinais-Suomen ELY-keskus

11.50 - 13.00 Lounastauko (omakustanteinen)

Iltapäivä 13.00 - 15.45 pj. Sami Louekari

Aalloilla ja rannoilla - kiinnostava Kokemäenjoki

Kokemäenjokilaakson maisema: suunnittelua ja suunnittelemattomuutta

Sami Louekari, Turun yliopisto

Alvar Aallon Kokemäenjoenlaakson aluesuunnitelma

Sirkka Lehto, Satakuntaliitto

Suojelualueverkoston kehittyminen Kokemäenjokilaaksossa

Anne Savola, Satakuntaliitto

Jokilaakso ekologisena käytävänä

Ilkka Jussila, Turun yliopisto

14.20 - 14.30 Kahvitarjoilu

Kokemäenjoen merkitys asumiselle Nakkilan seudulla

Kari Ylikoski, Nakkilan kunta

Kokemuksellinen näkökulma Kokemäenjoen suistosta

Teemu Salonen, Satakuntaliitto

Kokemäenjoen suiston ammattimainen kalastus ja toimintaympäristön muutokset

Juhani Salmi, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

15.30 Yleiskeskustelu

15.45 Seminaarin päätös

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Sami Louekari

Turun yliopisto, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma

Kokemäenjokilaakson maisema: suunnittelua ja suunnittelemattomuutta

Kokemäenjokilaakson maisema on vahvasti ihmisen muokkaamaa kulttuurimaisemaa, mutta luonnonolosuhteet ja -prosessit, erityisesti maankohoaminen, määrittelevät puitteet ihmisen toiminnalle. Tuhansien vuosien aikaperspektiivillä laajassa mittakaavassa maankohoaminen on ollut suurin yksittäinen maisemaa muokannut tekijä Kokemäenjokilaaksossa. Ihminen on pyrkinyt muokkaamaan ympäristöä paremmin tarpeitaan tyydyttämään ja Kokemäenjokilaakson maisema on muotoutunut ihmisen tavoitteellisen, tietoisin maisemanmuokkauksen tuloksena. Suunnitelmat eivät kuitenkaan ole aina toteutuneet eikä lopputulos ole ollut tavoitellun mukainen.

Ns. hyödyn aikakaudella 1700-luvulla yleinen henkinen ilmapiiri ja kruunun tavoitteet kannustivat laajamittaiseen ympäristön ja luonnonvarojen hyödyntämisen tehostamiseen. Aikakauteen liittyvät soidenkuivaukset ja myöhemmin järvenlaskut, jotka toteutettiin paikallisesti yksittäisinä hankkeina ilman kokonaisvaltaista suunnitelmaa. Valtiovalta kannusti kuivaustöihin, mutta ei tukenut niitä. Toteutus jäi talonpoikien harteille ja saavutetut hyödyt vaihtelivat. Moni hanke epäonnistui. Kruunun toimesta Kokemäenjokeen alettiin suunnitella läpikulkuvesitietä mereltä aina sisämaahan Tampereelle asti. Yksittäisiä koskenperkauksia lukuun ottamatta suunnitelmat eivät toteutuneet. Kun suurisuuntaiset vesitiesuunnitelmat eivät toteutuneet, vesirakennustyöt joella painottuivat 1800-luvulla tulvasuojeluun, jota kruunu pyrki edistämään. Tulvien estämiseksi tehdyt koskenperkaukset auttoivat kyllä paikallisesti, mutta seurauksena oli usein tulvien siirtyminen alajuoksulle. Yli kaksi sataa vuotta kestäneistä perkauksista ja tulvasuojelusta huolimatta joen tulvista ei ole vielä kukaan päästy eroon, vaan tulvasuojelu jatkuu edelleen.

Teollistumisen myötä yksityiset kaupalliset intressit tulivat yhä vaikutusvaltaisemmiksi Kokemäenjokilaaksossa. Pori nousi 1800-luvun lopulla maan johtavaksi sahateollisuuskaupungiksi jokisuun monine sahoineen. Tätä oli edeltänyt jo vuosikymmeniä aiemmin laaditut laajat suunnitelmat Kokemäenjoen vesistön uittojärjestelmien rakentamiseksi. Uiton vähetessä Kokemäenjokeen alkoi vaikuttaa yhä enemmän voimalaitosrakentaminen. Laitokset ovat paikallisia, mutta antavat koko Kokemäenjoelle teollisen rytmin.

Ekologiset prosessit ovat sidoksissa paikkaan, mutta yksittäisen paikan toimenpiteet ovat harvoin kriittinen tekijä. Paikalliset muutokset ovat merkityksettömiä laajemmassa mittakaavassa, mutta toisaalta laajoja, yhdenmukaisia alueita kattavat paikalliset muutokset voivat aiheuttaa odottamattomia seurauksia. Pienet paikalliset ympäristömuutokset voivat näyttää aluksi merkityksettömiltä, mutta jatkuessaan laajoilla alueilla ne voivat kumuloitua ja johtaa merkittäviin ympäristömuutoksiin. Tämä korostaa suunnittelun tarvetta.

sami.louekari@utu.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Sirkka Lehto
Satakuntaliitto

Alvar Aallon Kokemäenjoenlaakson aluesuunnitelma

Kokemäenjoenlaakson aluesuunnitelma, kuka, mitä ja miksi?

Aluesuunnittelu lähti liikkeelle Porin seudulla, sen jälkeen kun Porin Kauppakamarin hallituksen puheenjohtajan Harry Gullichsen esitti aloitteen "yleisen asemakaavan laatimiseksi" alueelle kuntien yhteistyönä kauppakamarin työvaliokunnan kokouksessa lokakuussa 1940. Kunnat, Porin kaupunki, Porin maalaiskunta, Ulvila, Noormarkku, Kullaa, Nakkila, Harjavalta ja Kokemäki, hyväksyivät ehdotuksen ja myös rahoittivat työn. Osapuolten yhteistyön ylintä päätösvaltaa käytti Kokemäenjokilaakson aluesuunnitelman pääkomitea. Porin kaupunki ja maalaiskunnat nimesivät edustajansa pääkomiteaan. Puhetta johti Harry Gullichsen, joka oli paitsi PKK:n hallituksen johdossa myös A. Ahlström Oy:n pääjohtaja - valtakunnallisestikin tärkeä teollisuusjohtaja, kauppakamarin asiamies toimi sihteerinä ja suunnittelija oli Alvar Aalto. Neljäs osapuoli oli valtio: keskushallinnon viranomaiset ja lääninhallitus.

Suunnitelmaan kuului 1942 julkistettu pääkartta, 1:20 000 ja 27-sivuinen selostus. Se käsittelee suunnittelun lähtökohtia ja organisointia. Aluevarauksia tehtiin "liikennekysymysten ja teollisuusalueiden järjestämiseksi". Työ koski rautatiekysymyksiä, tiekysymyksiä, tuotantoelämän järjestelyjä, asuntoryhmyksiä, koulukysymyksiä, urheilu-, vapaa-aika- ja retkeilyalueita. Aalto tavoitteli tilasuhteiden "orgaanisuutta" ja samalla toiminnallista funktionaalisuutta, sitä että yhteiskunnalliset toiminnat olisivat keskenään oikeissa suhteissa - toisiaan häiritsemättä, mutta toisiaan tarvitien, samaan tapaan kuin jäsenet ruumiissa. Maatalous ei ollut vaikuttamisen kohde samassa määrin kuin muut alat, vaan asetti niille reunaehdoja. Uudet tiereitit tai asutus oli määrä sijoittaa niin, että talonpoikaisen kulttuurimaiseman ja maatalouden edut turvattaisiin. Tärkein esitys oli, että rakennettaisiin uusi, pikatie satama-alueelta Mäntyluodon kärjestä Kokemäelle.

Kaikkien osapuolten merkitys hankkeen etenemiselle ei ollut samanlainen. Gullichsen oli aloitteen tekijä, jota ilman suomalainen aluesuunnittelu olisi tuskin alkanut ainakaan juuri Porin seudulla; Aallon kautta työ tuli suunnittelun kuluessa myös muualla maassa ja valtiohallinnossa tunnetuksi. Ilman kuntien suomaa varoja ja yhteistyösuhteita ei kuitenkaan aluesuunnitelma olisi valmistunut. Porin seudun aluesuunnittelu oli moniaineksinen hanke. Kaikki osapuolet olivat välttämättömiä sellaisen aluesuunnitelman valmistumisen kannalta, jonka me nyt tunnemme. Tämän päivän näkökulmasta on keskeinen asia, että työ valmistui julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön varassa.

Se oli ainutkertaista, juuri hankkeen synnyttämää. Yhteistyö ei ollut hallinnollista, viranomaisten organisoimaa ja etukäteen määriteltyihin tavoitteisiin perustuvaa vaan silloisen Suomen suunnittelukulttuurin uusi innovaatio. (Lähde: Nupponen Terttu "Kokemäenjokilaakson aluesuunnitelma sosiaalisena toimintana ja yhdyskuntasuunnittelun muotojen muuttajana" Verkkoluento 2002)

sirkka.lehto@satakunta.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Anne Savola
Satakuntaliitto

Suojelualueverkoston kehittymisestä Kokemäenjokilaaksossa

Kokemäenjokilaaksossa on monia arvokkaita ja jopa kansainvälisesti tunnettuja luontokohteita. Erinomaisia esimerkkejä näistä kohteista ovat vuonna 1993 perustettu Puurijärven ja Isonsuon kansallispuisto Huittisten ja Kokemäen kaupunkien alueilla, Kokemäenjoen suisto Porissa sekä Pirilänkosken-Paratiisin lehto Harjavallan kaupungin ja Nakkilan kunnan alueilla. Edellä mainitut alueet kuuluvat myös Natura 2000-verkostoon. Luonnonsuojelullisen merkityksen ohella alueet ovat myös tärkeitä virkistyskäyttö- ja matkailukohteita.

Maankäytön suunnittelulla ja suunnittelun perusteina olleilla luonnonsuojeluselvityksillä on ollut tärkeä rooli Kokemäenjokilaakson ja koko Satakunnan alueen kattavan luontotietouden kasvattamisessa sekä suojelualueverkoston kehittämisessä. Ensimmäinen Satakunnan seutukaava, ns. SUVI-kaava, käsitteli maakunnan uhanalaisimpia virkistys- ja suojelualueita. Sisäasianministeriö vahvisti kaavan vuonna 1975 ja lainvoiman kaava sai vuoden 1977 alkupuolella. Aluevaraukset kaavassa kattoivat noin kaksi prosenttia Satakunnan maapinta-alasta. Kaavavaraukset sijoituivat rannikon edustan saaristovyöhykkeelle, muutamille suurille suojelualueille maakunnan keski- ja pohjoisosissa sekä Kokemäenjokilaaksoon. Merkittävää on, että kyseinen kaava oli ensimmäinen uusien seutukaavamerkintöjen mukainen seutukaava Suomessa. Tätä ensimmäistä seutukaava edelsi Satakunnan runkokaavaksi nimetty suunnitelma, joka oli pohjana myös SUVI-kaavan laadinnalle. Kaavan laadinta perustui sisäasiainministeriön antamaan Satakunnan seutukaavamääräykseen vuonna 1963.

Seutukaavojen valmistelu perustui heti alusta alkaen perusteellisiin maakunnallisiin selvityksiin. Ensimmäiset Satakunnan seutukaavaliiton teettämät perustutkimukset ja -selvitykset on laadittu vuosina 1968–1969. Maakunnallisten perusselvitysten ohella valtakunnan tasolla vahvistettiin erilaisia suojeluohjelmia.

Puurijärven-Isonsuon kansallispuiston sekä Kokemäenjoen suiston keskeiset osat todettiin ensimmäisissä maakunnallisissa luonnonsuojeluselvityksissä luonnonarvoiltaan merkittäviksi alueiksi. Ne osoitettiin omia suojelualuevarauksina (SU-1) ensimmäisessä Satakunnan seutukaavassa (SUVI-kaava). Suojelualueina SUVI-kaavassa osoitettiin alueita, jotka oli tarkoitus muodostaa suojelualueiksi luonnonsuojelulain nojalla. Molemmista edellä mainituista alueista suositeltiin perustettavan kansallispuisto. SUVI-kaavaa edeltäneessä Satakunnan runkokaavassa kyseiset alueet olivat nimetty tieteellisiksi suojelualueiksi. Alueiden nykyinen laajuus on muotoutunut pala palalta vuosikymmenien kuluessa niin luontotietouden lisääntymisen, valtakunnallisten suojeluohjelmien toteuttamisen edistymisen kuin rakennus/maankäyttö- ja rakennuslain toteuttamiseen perustuvan poliittisen päätöksentekoprosessin myötä.

anne.savola@satakunta.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Ilkka Jussila
Turun yliopisto

Jokilaakso ekologisena käytävänä

Virtaava vesi kiinnostaa useita eliöitä, koska se tarjoaa ravintoa, lisääntymis- ja pesimäpaikkoja tai sopivia elinympäristöjä, jotka ovat muodostuneet jokien ja purojen synnyttämille kasvupaikoille. Lajien määrä riippuu mm. joen koosta siten, että luonnontilaisissa vesistöissä keskikokoisten jokien lajirunsaus on suurempi kuin suurten jokien ja pienten purojen. Pienet latvapurot pitävät kuitenkin yllä vähäisempää, mutta usein omaleimaista lajistoa, jonka alueellinen suojeluarvo voi olla merkittävä. Suurempien jokien lähistöillä useat lajit esiintyvät välillisesti siksi, että ihminen on asutushistorian kautta muodostanut yhdyskuntia jokien varsille. Näin jokien varsille ja niiden lähiympäristöihin on muodostunut lajistollisesti monimuotoisia ympäristöjä kuten ketoja ja niittyjä. Monet eliöt saavat ravintoa jokien luonnostaan tarjoamista tai ihmisen toimintojen seurauksena tarjoutuvista ravintokohteista.

Jokivarsien kosteikoilla ja suistoissa esiintyy myös monilajista kosteikkokasvillisuutta ja virtaavan veden sammalia. Virtaaman ja vedenpinnan vaihtelut sekä jään kuluttava vaikutus luovat elintilaa joillekin lajeille. Luonnontilaisina säilyneet rantalehdot ja -luhdat ovat myös lajistoltaan rikkaita ympäristöjä. Osa lajeista on ihmisen muualta tuomia ns. tulokaslajeja, joista osa on haitallisia ja osa puolestaan rikastuttaa luonnonympäristöä. Virtaavassa vedessä esiintyy useita vesihyönteislajeja, joista osa ei menesty lainkaan seisovassa vedessä. Vesihyönteiset ja niiden elinkierron eri vaiheet tarjoavat ravintoa myös useille kalalajeille ja nahkiaistoukille sekä ravuille. Vaelluskalat ja nahkiaiset nousevat merestä tai järvestä jokiin lisääntymään, ja myös eräät simpukkalajit elävät vain virtaavassa vedessä. Jokivarsien kosteikat toimivat hyönteisten lisääntymisalueina, ja suuri hyönteismäärä houkuttelee alueille mm. lintuja ja lepakoita ruokailemaan. Useita hyönteis- ja lintulajeja esiintyy myös jokien rantalehdoissa ja avoimilla niityillä.

Jokivarret toimivat myös kulku- ja leviämisreitteinä useille lajeille, mikä näkyy mm. siltojen ympäristöissä muita tien osia runsaampina maaselkärankaisten liikennekuolemina. Eläinten liikkumisen turvaamiseksi siltoihin onkin ryhdytty suunnittelemaan ns. kuivapolkuja ekologisen yhteyden ylläpitämiseksi. Rakenteellisesti kuivapolkuja voi olla muodostunut myös aikaisemmin vanhoissa silloissa, ja niitä voidaan tehdä siltoihin myöhemminkin. Erityisen tärkeitä jokien ja purojen varret ovat vesiympäristöstä riippuvaisille lajeille, kuten saukolle ja sammakkoeläimille. Myös muiden eläinlajien ja -ryhmien, kuten nisäkäspetojen, on havaittu suosivan jokivarsia ja muita kosteikkoalueita. Ne hyötyvät myös ns. reunavaikutuksesta, joka on luonnontilaisessa jokiympäristössä suuri, ja reunavaikutus vielä kasvaa ihmisen aiheuttaman elinympäristön pirstoutumisen vaikutuksesta.

Jokien ja purojen varsia pidetään yleisesti ns. ekologisina käytävinä. Ne ovat tärkeitä elinympäristöjä biologisen monimuotoisuuden suojelun ja suojeluverkon sekä viherkäytävien suunnittelun kannalta. Niillä on merkitystä myös luonnontarkkailun ja virkistyskäytön kannalta. Tässä artikkelissa tarkastellaan jokia ekologisina käytävinä yleisesti ja esimerkkitapauksena käytetään Kokemäenjokea sivujokineen.

ilkka.jussila@utu.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Kari Ylikoski
Nakkilan kunta

Kokemäenjoen merkitys asumiselle Nakkilan seudulla

Asutus Nakkilan seudulla on alkanut jo kampakeraamisella kivi- ja pronssikaudella yli 5000 vuotta sitten, kun nykyiset Nakkilan peltoaukeat lainehtivat vielä matalana merenlahtena. Nakkilan alueelta löytyy rikkaasti kansallisesti merkittäviä jälkiä esihistoriallisesta asutuksesta. Kivi- ja pronssikauden vaihtumiskautta edustaa Kiukaisten kulttuuri, jonka ydinalue Uotinmäki liitettiin Kiukaisista Nakkilaan vuosituhannen vaihteessa. Kivialhon Rieskaronmäessä on inventoitu pronssikautisen, pitkään paikallaan pysyneen asutuksen rakennusten perustukset. Jokivarressa Arantilankosken yläpuolella, Penttalan alueella on tutkittu löydöksistään rikas rautakautinen kalmisto. Esineistön perusteella Penttalan alueella on ajanlaskun alun tienoilla ollut vilkas kauppapaikka, jonne on laivalla tuotu tavaroita kaikkialta Itämeren alueelta.

Jokea pitkin on kuljetettu tavaraa ja ihmisiä ala- ja ylävirtaan. Joki on ollut myös kulkemisen este. Ulvilan Haistilassa on ollut historiallisesti merkittävä joen ylityspaikka, Haistilan lautta. Nakkilan eri kohdilla on ollut useampiakin laivureita, jotka ovat kuljettaneet ihmisiä veneellä joen yli. Arantilankosken vanha terässilta oli valmistuessaan 1938 seudun ensimmäinen pysyvä kulkuyhteys joen yli.

Nahkiaisten toekalastus on ollut merkittävä elinkeino Nakkilassa, erityisesti Ruskilan kylässä. Toepynnin lisäksi kalastusta on tehty nuottaamalla lohta ja siikaa sekä lippoamalla norssia eli kuoretta. Joki on synnyttänyt myös monenlaista teollista toimintaa tarjoamalla vesivoimaa ja runsaasti vettä teollisiin valmistusprosesseihin. Harjavallan ja Nakkilan rajalla sijaitsevan vesivoimalaitoksen rakentaminen yli 70 vuotta sitten on ollut tuon ajan tekniikalla valtava rakennustekninen ponnistus.

Jokilaaksomme väestökeskittymä ja sen kasvuvauhti ovat varsin suuria myös kansallisella mittapuulla tarkasteltuna. Alvar Aalto hahmotteli 70 vuotta sitten Kokemäenjokilaaksoon joenvarsikaupunkien helminauhan. Vuosikymmenten saatossa nämä kaupungit ovat sulamassa yhteen. Tätä kuvastaa mainiosti se, että Porin, Ulvilan, Nakkilan ja Harjavallan yleiskaava-alueet ovat jo nyt kiinni toisissaan muodostaen yhtenäisen kaupunkirakenteen ketjun.

Oletettavasti tulevaisuudessa jokilaakson yhdyskuntarakenne tiivistyy entisestään, kun asutus sekä kaupan ja teollisuuden toiminnot keskittyvät jokivarren kaupunkirakenteeseen. Tällöin on mahdollisuus hyödyntää nykyistä paremmin myös alueen liikenneteknistä infrastruktuuria. Samoin alueen joukkoliikenteen järjestämiselle syntyyn parempi kannattavuus kuin nykyisin.

Tulevaisuudessa todennäköisesti Kokemäenjokeen liittyvä virkistyskäyttö lisääntyy ja monipuolistuu. Se tarjoaa mainion lähivirkistysmahdollisuuden jokilaakson asukkaille. Joen lisääntyvä hyödyntäminen vapaa-ajan käyttöön ja virkistykseen on myös alueen matkailuelinkeinolle merkittävä mahdollisuus. Tämän virkistysmatkailun menestyksellinen toteutus edellyttää huolellista suunnittelua ja joen eri käyttömuotojen yhteensovittamista.

kari.ylikoski@nakkila.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Teemu Salonen
Satakuntaliitto

Kokemuksia ja näkemyksiä Kokemäenjoen suistosta

Kokemäenjoen suisto on pohjoismaiden suurin suistoalue. Se kätkee sisäänsä monenlaista elämää ja tarjoaa monenlaisia kokemuksia ja elämyksiä. Kokemäenjoen suiston ekosysteemiin vaikuttavat monet tekijät ja suiston ekosysteemi vaikuttaa ympäristöönsä monella tavalla. Yhteiskunnassa ja ympäristössä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet Kokemäenjoen suistoon ja sen omiin sekä ihmiselle tarjoamiin mahdollisuuksiin. Ihmisellä on pitkään ollut oma moninainen suhteensa Kokemäenjokeen ja sen suistoon. Joki ja sen suisto ovat tarjonneet ihmiselle taloudellista hyötyä sekä virkistysmahdollisuuksia. Tässä yhteydessä joku puhuu ekosysteemipalveluista, joku toinen taas puhuu paikasta rauhoittua ja viettää aikaa. Jokisuisto tarjoaa mielenkiinnon kohteen molemmille.

Kokemäenjoen suiston rannoilta löytyy omaleimaista kulttuuriperintöä ja toimintaa. Maatalous, teollisuus, kalastus ja metsästys ovat aikojen saatossa tarjonneet pää- tai sivutoimista tuloa ihmisille jokisuistossa ja sen rannoilla. Aika on tuonut mukanaan uusia elinkeinoja ja muuttanut vanhoja elinkeinoja harrastuksiksi. Virkistyskäyttömuodot ovat laajentuneet mutta myös vanhat virkistyskäytön muodot ovat säilyneet jokisuistossa. Yhäti ovat jokisuiston rannalla pysyneet muutamat teollisuuslaitokset ja kantautuvathan jokisuistoon jopa Mäntyluodon sataman äänet, vaikka satama onkin aikojen saatossa siirtynyt lähemmäs merta. Korkean kaislikon keskellä kulkevat venereitit ja saarissa sekä mantereella sijaitsevat kesämökit ja vakituiset asunnot muodostavat omaleimaisen ympäristön vapaa-ajan viettoon. Moni paikka pitää sisällään monta tarinaa. Suistossa liikkuminen asettaa omat vaatimuksensa niin kaluston kuin paikallistuntemuksenkin suhteen. Tähän on rannoilla kehitetty mielenkiintoisia ratkaisuja. Vuodenajat muuttavat jokisuiston ilmettä merkittävästi. Ero kesän ja talven välillä on helppo ymmärtää mutta ero jo pelkästään kevään ja loppukesän välillä on suuri näkyvillä olevassa kasvistossa ja eläimistössä sekä jo pelkästään niiden havaittavuudessa.

Kirjoittaja on varttunut Kokemäenjoen suiston rannalla ja pyrkii nykyiselläänkin viettämään aikaa suiston maisemissa vapaa-aikanaan. Pyrin kirjoituksessani tuomaan esille poikkitieteellisen ja ihmisläheisen näkökulman Kokemäenjoen suiston elämään ja sen tarjoamiin elämyksiin. Pyrin tarkastelemaan tapahtumia suistossa eri vuoden aikoina ja eri näkökulmista. Teksti perustuu omiin havaintoihin, lähdekirjallisuuteen, artikkeleihin sekä suullisen tiedon keruuseen.

teemu.salonen@satakunta.fi

Kokemäenjoki-päivä 14.9.2010

Juhani Salmi
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Kokemäenjoen suiston ammattimainen kalastus ja toimintaympäristön muutokset

Kokemäenjoen suiston ammattimainen kalastus on viimeisen sadan vuoden aikana ollut vahvasti sidoksissa yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin. Kalastuskulttuuri ja ammattikalastajien identiteetti syntyi 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun ammattikalastuksen kukoistuskaudella. Ensimmäisen maailmansodan aikaisen elintarvikepulan aikana kalastajien asema ja arvostus oli vahvimmillaan. Toisen maailmansodan jälkeen ammattikalastus kriisiintyi, kun Kokemäenjoen vaelluskalakannat ehtyivät jokirakentamisen myötä. Samaan ajankohtaan ajoittui myös kaukana avomerellä, valtion yleisvesillä, harjoitetun silakan ajo verkkopyynnin hiipuminen.

Ammattikalastajien määrä kääntyi nopeaan laskuun, kun maailmansodan jälkeinen jälleenrakennus tarjosi kalastajien kotiseudulla uusia työtilaisuuksia. Ammattikalastajat ovat 1950-luvun alusta lähtien kamppailleet lähinnä teollisuuden aiheuttamien ympäristön muutosten, rannikkovesien rehevöitymisen, kalojen markkinointiongelmien, kalastusoikeuksien, hylkeiden aiheuttamien saalismenestysten ja kalastuksen säätelyn kanssa. Nämä puolen vuosisadan aikana kulloinkin merkittävimmät tekijät ovat vaikuttaneet kalastajien pyyntitapoihin ja –alueisiin.

Nykyisin noin 50 ammattimaista kalastusta Kokemäenjoen suistossa harjoittavan pyynti on muuttunut valtaosan kohdalla sivutoimiseksi. Ammatin parissa sinnittelevät kuuluvat yleensä ammattikalastajasukuihin, joilla korostuu vahva perinteiden arvostus, luontoelämykset ja taloudellisesti vaatimaton elämäntapa. He kaipaavat tuekseen rannikolle luonto- ja kalastusperinnematkailua, joka vireyttäisi jokisuiston kylien elämää. Tämä olisi heidän mielestään yksi keino tuoda kalastajan arkea kesäasukkaille ja matkailijoille tutuksi. Vähäarvoisen kalan pyynti on myös alettu nähdä yhtenä kalavesien hoitokeinona. Perinteisiä pyyntimuotoja harjoittavien rinnalle on viime vuosina ilmaantunut ammattimaisia kalastajia, joiden suvusta puuttuvat merestä elantoaan hankkivat. Heitä kiehtovat uudet pyyntitekniikat ja niiden tarjoamat haasteet. Vapapyynti tarjoaa verkkoa paremmat mahdollisuudet vaihtaa pyyntialueita sinne, missä kalaa kulloinkin esiintyy. Hylje tai vesien likaantumisen eivät myöskään työllistä tai aiheuta vapakalastajille pyydysvahinkoja. Uuden sukupolven kalastajien kohdalla näyttää myös aktiivinen lintuharrastus tai metsästys nivoutuvan perinteisiä ammattikalastajia luontevammin yhdeksi vesillä liikkumisen muodoksi.

Tämä artikkeli tarkastelee Kokemäenjoen suiston ammattimaisen kalastuksen muutoksia ja niihin johtaneita tekijöitä. Artikkelin päähuomio keskittyy kuvaamaan Kokemäenjoen suiston ammattimaisen kalastuksen nykytilannetta: kalastamisen motiivina, kalastajien toiveita ja tulevaisuuden näkymiä. Aineisto koostuu puhelin- ja teemahaastatteluista, arkistoaineistoista ja sanomalehtiartikkeleista.

juhani.salmi@rktl.fi